

Mønsterbesvarelse JUS112 Arve- og familierett

Eksamen våren 2017

Kandidat: Anonym

Ikke kommentert

Spørsmål 1

Hovedproblemstillingen er om Peder er ansvarlig overfor varene Kari kjøpte på nettsiden Lazando.

Samboere har ingen egen lov. Det fremgår imidlertid av alminnelige formuerettslige prinsipper som følger av omfattende rettspraksis at man ikke kan stifte gjeld på vegne av en annen. Et samboerskap fører ikke til en sammenblanding av økonomi eller eiendeler.

Utgangspunktet er derfor at Kari ikke kan forplikte Peder til å betale fakturaen fra Lazando.

Likevel følger det av Høyesterettspraksis at dersom det foreligger et særlig forpliktelsesgrunnlag kan man gjøre den andre ansvarlig for gjeld.

Kari anfører at menn som arbeider ute har en plikt til å betale den hjemmевærendes nødvendige behov. Utgangspunktet er likt for ektefeller som for samboere at man ikke kan stifte gjeld med "virkning" for den andre ektefellen ved mindre det er "særskilt hjemmel", jfr. el. § 40.

For ektefeller er det en "særskilt hjemmel" i el. § 41 om at en "ektefellene" har felles "ansvar" for å dekke vanlige avtaler om den andre ektefellens "nødvendige behov". En slik regel gjelder imidlertid ikke for samboere.

Høyesterett har i Rt.1996 s.1666 gitt uttrykk for at et særlig forpliktelsesgrunnlag kan være en avtale mellom partene. Dommen gjaldt ektefeller men en slik innbyrdes avtale mellom ektefellene kan gjøre seg gjeldende i dette tilfellet. Ektefellene hadde tatt opp et boliglån på 600 000 kroner for oppussing av deres felles bolig. Byggningsarbeiene ble mer omfattende enn antatt, og mannen måtte ta opp et lån til på 300 000 kroner. Høyesterett la vekt på at hustruen var klar over at mannen tok opp lån og at det var til et prosjekt de sammen var enige om og de var derfor sammen ansvarlige for lånet.

I likhet med dommen hadde ektefellene snakket om innkjøpet og at det også ville komme Peder til gode, og at Kari hadde en slik nødvendighet. Det faktum at Peder kunne dra nytte av kjøpet, fordi Kari kunne være "i stand" til å delta på viktige forretningmøte trekker i retning av at partene har vært enige om kjøpet og er sammen ansvarlige.

I motsetning til dommen er innkjøp av klær av en mer personlig karakter, da det er klar tilpasset Kari. Peder var heller ikke klar over at Kari kjøpte klærne, men visste at hun hadde lyst. Selv om samboere har et følelsesmessig forhold følger det ingen underholdsplikt som det gjør for ektefeller, og det kan imotsetning til dommen ikke sies at de har vært enige om kjøpet. Det foreligger ikke et særskilt forpliktelsesgrunnlag.

Konklusjonen er at Peder ikke er ansvarlig overfor Lazando.

Spørsmål 2

Hovedproblemstillingen er om Kari er sameier av leiligheten Peder kjøpte på 4 millioner kroner.

Utgangspunktet følger av alminnelige formuerettslige prinsipper om at et samboerskap ikke medfører en sammenblanding av økonomi eller eiendeler. Det vil si at eiendeler samboerne erverver eller har ervervet fortsatt er deres.

Likevel følger det av omfattende rettspraksis at på lik linje med ekteskap kan samboere stifte sameie. Rettspraksis som er relevant for ektefellene er her også relevant for samboernes sameievurdering.

Det fremgår av samstemt rettspraksis at det må foreligge en avtale eller annet rettstiftende moment, jfr. Rt. 1999 s.177.

Det er klart at samboerne ikke har en klar avtale om sameie eller at det er bestemt av en tredjepart.

Utgangspunktet er at Peder er eier av boligen, siden han er avtalepart i kjøpsavtalen og ansvarlig for lånefinansieringen.

Høyesterett har likevel gitt uttrykk for at det er de reelle forholdene som er avgjørende, og ikke de formelle. Selv om de formelle kan gi en pekepinn på hva partene har vært enige om.

I dette tilfellet har Peder ervervet boligen før samboerskapet. Det vil si at spørsmålet må bli om Kari gjennom sitt arbeid i hjemme kan ha opparbeidet seg en sameieandel i boligen på et senere tidspunkt.

I Rt.1999 s.177 uttaler Høyesterett at sameie kan stiftes på et senere tidspunkt, men det skal *adskillig til*. I dommen la Høyesterett vekt på ektefellenes *bidrag* til anskaffelsen, og om det har vært et *felles prosjekt*. Den ene ektefellen hadde bidratt til arbeid i hjemme og til oppussingsarbeider. Det kom likevel frem at det ikke var ytet noe mer enn det som fremgår av ektefellenes underholdsplikt etter el. § 38, og sett i sammenheng med den høye terskelen var ikke boligen i sameie mellom ektefellene.

Når det gjelder om boligen er et *felles prosjekt* kan det være holdepunkter for å si at en bolig anskaffet kort tid før samboerne flytter sammen og får barn kan ansees som et *felles prosjekt*. Likevel ble boligen anskaffet før Peder i det heletatt møtte Kari, og det er mer nærliggende å si at boligen ikke ble anskaffet som et *felles prosjekt*.

Dette får også støtte i en dom fra 80-tallet om samboere, hvor mannen hadde planlagt å kjøpe en bolig før han møtte samboeren. Både plantegninger og tomten var gitt til mannen, før samboerne flyttet sammen. Høyesterett anså ikke det som et felles prosjekt. Høyesterett ga hverken samboeren rett til vederlag eller sameie.

Det første spørsmålet blir om bidragene har vært betydelige til å kunne stifte sameie på et senere tidspunkt.

Det er Peder som gjennom direkte bidrag har nedbetalt boligen med 25% av arvemidler. I tillegg har han nedbetalt 2 800 000 kroner fra egne arbeidsinntekter. Dette sett i lys av de

formelle forholdene trekker i retning av at boligen ikke er anskaffet av Kari på et senere tidspunkt.

Høyesterett har ved flere avgjørelser lagt vekt på at man kan opparbeide seg sameie gjennom indirekte bidrag.

I Rt.1975 s.220 Husmor-dommen hadde en ektefelle arbeidet i hjemme ved å stelle hus og barn. Ektefellen hadde muliggjort kapital og arbeidstid. I nyere dommer er det ikke like stort fokus på årsakssammenheng, det er nok at man har muliggjort kapital eller arbeidstid, det trenger ikke ha vært en nødvendighet. Når det gjelder omfanget av bidraget har det blitt lagt til grunn at dersom man har ansvar for barn under skolepliktig alder er det tilstrekkelig for å tilegge bidraget vekt.

I likhet med dommen har Kari arbeidet i hjemmet. Hun har hatt hovedansvar for deres tre små barn, og trekker i retning av at hun har muliggjort for Peder å arbeide, og tjene penger som kan investeres.

På lik linje som for ektefeller er det ofte mer tilfeldig hvordan man fordeler arbeidsoppgaver mellom samboere. Det kan være uheldig om en samboer er ute å tjener penger som kan investeres videre, mens den andre gjør en innsats i hjemme og sitter igjen uten noen betydlige midler ved samlivsbruddet. Det kan trekke i retning av at bidragene bør tillegges stor vekt i vurderingen.

På en annen side har samboere en følelsesmessig tilknytning til hverandre, og det er ikke slik at alle bidrag nødvendigvis skal sees på som et eierinskudd, men som et bidrag til samboerskapet. Kari har også bodd gratis i leiligheten i alle årene, og hennes bidrag i hjemme kan derfor ansees som rimelig. Bidragene kan derfor sees som at hun ikke har bidratt mer enn det som følger av å leve i et samboerskap.

Sett i sammenheng med den høye terskelen for å opparbeide seg sameie av en eiendel anskaffets før samlivet, de betydelige direkte bidragene til Peder og det faktum at Karis bidrag kan ansees rimelig, da hun har bodd gratis i boligen taler sterkt for at hun ikke har stiftet sameie i boligen på et senere tidspunkt.

Konklusjonen er at Kari ikke er sameier i leiligheten Peder anskaffet før samboerskapet.

Sørsmål 3

Hovedproblemstillingen er om Kari har et berikelseskrav overfor Peder, dersom de flytter fra hverandre.

Samboere har ingen lov som regulerer vederlagskrav. Høyesterett har gitt uttrykk for at det ikke skal skje en analogisk tolkning av ekteskapslovens vederlagsregler.

I en dom fra 1982 som omhandlet en mann som hadde kjøpt en bolig tilknyttet foreldrenes hus, kom Høyesterett frem til at vurderingen om vederlagskrav måtte bero på alminnelige berikelsesprinsipper og rimelighetsbetraktninger. I dommen hadde mannen allerede før samboerskapet fått plantegninger og en tomt av foreldrene. Det ble lagt vekt på at mannen var kjøper, og stod ansvarlig overfor banken. Den kvinnelige samboeren krevde vederlag. I denne dommen hadde imidlertid kvinnens bidrag vært mindre betydelige og hun hadde allerede fått et delvis oppgjør. Det ble ikke tilkjent vederlag.

I nyere høyesterettsdommer har det kommet til uttrykk at berikelesprinsipper og rimelighetsbetraktninger et to kumulative vilkår. Ved berikelse skal det legges vekt på om samboeren ha fått en økonomisk fordel, og rimelighetsbetraktningen skal gå ut på om det er rimelig og eventuelt i hvilken grad vederlag skal gis.

Høyesterett har også i Rt.2000 s.1089 gitt uttrykk for at vederlag kan gis ved besparelse og trenger derfor ikke være en berikelse. I dommene 2011 s.1168 og 2011 s.1178 kom Høyesterett frem til at det ikke er et evneprinsipp som for ektefeller. Det vil si at samboere ikke blir tilkjent vederlag ved å *yte etter evne*. En samboer må først ha tatt sin del av ansvaret før samboeren kan si å ha beriket den andre part.

Det første spørsmålet er om Kari gjennom arbeid i hjemmet har gitt Peder en berikelse gjennom en økonomisk fordel.

I den første 2011-dommen hadde moren i et samboerskap tatt det største ansvaret overfor husarbeid og barna, mens mannen hadde vært ute å jobbet. Høyesterett kom frem til at bidragene var betydelige til å ha gitt mannen en økonomisk fordel, men fordi hun hadde undertegnet på en avtale hadde hun likevel kke krav på vederlag.

Hvis man legger til grunn at samboere overfor barna og hverandre skal ha et likt ansvar med tanke på stell av hus og barn, er det nærliggende å si at Kari har gitt Peder en økonomisk fordel. Hadde ikke Kari vært hjemmeværende er det holdepunkter for å si at Peder måtte tatt mer ansvar hjemme, noe som ville kunne gått utover jobbtid. I likhet med 2011-dommen trekker det i retning av at Kari har beriket Peder gjennom å gi ham en økonomisk fordel.

På en annen side har ikke Kari hatt noen inntekter. Det er Peder som har stått for betaling av familiens felles bolig, og andre forbruksutgifter. Dette er viktige og betydelig bidrag, og det kan tillegges vekt at Kari har bodd gratis i boligen alle årene samboerskapet varte. Det trekker i retning av at hun ikke har bidratt nok til å ha beriket Peder med en økonomisk fordel.

Det kan likevel legges vekt på at Peder uten Karis hjelp ikke klarte å nedbetale lånet før etter de ble samboere. Dette trekker sterkt i retning av at hun har mulliggort anskaffelsen av boligen, og at hennes bidrag har strekt seg lenger enn å *yte etter evne*, som gjelder for ektefeller. Dette trekker i retning av at Kari har beriket Peder.

På en annen side har samboere ofte en følelsesmessig tilknytning til hverandre, og ethvert ekstra bidrag trenger ikke være et eierinnskudd eller en forventning om å skulle få vederlag. Dette skiller seg markert ut fra rent forretningsmessige forhold.

Likevel må det legges vekt på at Karis hjemmearbeid har strekt seg utover det som er normalt å anta at en samboer utfører. Det er i likhet med 2011-dommen tilstrekkelig å si at hun har gitt Peder en økonomisk fordel, og beriket ham.

Det er klart at Kari har beriket Peder gjennom å gi ham en økonomisk fordel. Den neste vurderingen blir om det er rimelig å gi Kari et vederlag.

Kari anfører at hennes bidrag har vært betydelig mer enn "å ta i et ekstra tak", og at hvis hun visste at hun ikke kom til å få noe igjen, ville hun kanskje ikke fått barn og heller satset på utdanning. Hovedregelen er at man selv bærer risikoen for egne forutsetninger, og dette momentet får liten betydning for vurderingen.

På lik linje som for ektefeller er det ofte slik at samboere fordeler arbeidsoppgaver mer tilfeldig. Det kan være lite rimelig om en av partene sitter igjen med store investeringer, mens den andre ikke har noen betydelige midler ved samboerbruddet. Det trekkes i retning av at det er rimelig å gi Kari et vederlag.

På en annen side kan det faktisk at Kari bodde gratis i boligen, trekkes i retning av at det ikke er rimelig å gi Kari et vederlag.

Det kan også tillegges vekt på at det er en lavere terskel for å tilkjenne vederlag enn å opparbeide seg sameie. Sett i sammenheng med at Kari ble hjemmeværende med tre små barn og har tatt stor del av ansvaret i hjemmet, og gjort det mulig for Peder å arbeide uten å investere midler er det rimelig å tilkjenne Kari et vederlag. Dette får også støtte i den første 2011-dommen.

Konklusjonen Kari har et berikelseskrav overfor Peder, dersom de flytter ut sammen.

Spørsmål 4

Hovedproblemstillingen er hva det maksimale beløpet Kari kan kreve av Peder.

Spørsmålet reguleres ikke av lov, og må besvares ut fra alminnelige prinsipper som følger av omfattende rettspraksis.

Det fremgår av 2011-dommene at et vederlag bare kan gis i den grad samboeren har beriket den andre samboeren. I tilfeller hvor verdistigningen skyldes alminnelige markedssvingninger er reglene for samboere og ektefeller likt, at det skal komme eieren til gode. I motsetning til hva som gjelder for ekteskap vil ikke en verdiøkningen som skyldes den ene samboerens bidrag, beregnes i vederlaget. Høyesterett kom frem til at samboeren ikke har krav på mer i vederlag enn samboeren har beriket den andre med. Dommene er imidlertid kritisert av teorien, av Tone Sverdrup, men er likevel gjeldende rett i dag.

Det vil si at Kari's anførsel på at hun har krav på vederlag medberegnet alminnelig verdiøkning på boligen ikke fører frem. Heller ikke kan Kari sies å ha beriket Peder med nettoverdien av boligen, da dette var betalt før samboerskapet.

Kari anfører at det er urimelig om Peder skal få beholde en alminnelig verdiøkning. I tråd med Høyesteretts uttalelser skal en alminnelig verdiøkning tilkjennes eieren. Dette gjelder uavhengig om samboerne hadde vært gift, da man blant annet kan skjevdele slike verdier etter el. § 59, under forutsetning at midlene "klart" kan tilbakeføres.

I tilhelt med Høyesteretts uttalelser i 2011-dommene kan de bidragene til Kari som har gitt Peder en økonomisk fordel, kreves vederlag for.

Høyesterett har i flere avgjørelser lagt vekt på at hjemmarbeid med små barn under skolepliktig alder kan tilsvare halvparten av den utarbeidene samboers inntekter. Dette gjør seg også gjeldende overfor samboere.

Det vil si at dersom Peders inntekter på 1 million kroner kan sies å halveres har Kari krav på halvparten. Peder har nedbetalt lån til 600 000 kroner, under samboerskapet. Kari kan da ha krav på halvparten av de 600 000 kronene.

Peders anførsel om at Kari maksimalt kan ha krav på 300 000 kroner fører derfor frem.

Konklusjonen er at Kari maksimalt kan gis vederlag på 300 000 kroner.

Spørsmål 5

Hovedproblemstillingen er hvem som tar arv etter Peder.

Utgangspunktet for hvem som tar arv etter arvelater følger av arvelova(al.) § 1. Etter bestemmelsen er det de "[n]æraste slektsarvingar" som er "avkomet" til arvelateren.

En alminnelig forståelse "avkomet" tilsier at det er barna til arvelateren som tar arv, dette blir også presisert i loven gjennom "livsarvingane", jfr. al. § 1, første ledd.

Utgangspunktet er derfor at alle Peders barn tar arv etter ham, da de er hans "[avkom]", jfr. al. § 1.

Det følger imidlertid av al. § 71 at det bare er den som "lever" eller er "avla" når "arvelataren dør" som tar arv etter ham.

Det er klart at også Martes barn tar arv etter Peder som er "arvelataren" da han var "avla" før dødstidspunktet, jfr. al. § 71, jfr. al. § 1.

Det fremgår av al. § 28 b, første ledd at en "sambuar" med "avdøde" som "har, har hatt eller venter barn" med den avdøde har krav på arv.

Det er klart at Peder er "avdøde" og at Kari "har" barn med ham, jfr. al. § 28 b, første ledd. Spørsmålet blir om Kari var "sambuar" med Peder på dødstidspunktet, jfr. al. § 28 b.

Det fremgår av al. § 28 a, første ledd er et "sambuarskap" to personer "over 18 år", som ikke er "gift, registrert partner eller sambuar med andre", og "lever saman" i "eit ekteskapsliknande forhold".

Det er klart at Kari og Peder er to personer "over 18 år", som ikke er "gift, registrert partner eller sambuar med andre" og de "lever" fortsatt "saman", jfr. al. § 28 a, første ledd.

Spørsmålet blir om det foreligger et "ekteskapsliknande forhold", jfr. al. § 28 a, første ledd.

En alminnelig forståelse av "ekteskapsliknande forhold" tilsier et forhold hvor to personer bor sammen og har et sterkt følelsesmessig bånd til hverandre.

Forarbeidene uttrykker at partene selv må anse seg som samboere. Rettspraksis gir ikke noe veiledning for vurderingen.

I juridis teori kommer det frem 4 hovedprinsipper som gir veiledning for hva som kan ansees som et "ekteskapsliknande forhold", jfr. al. § 28 a, første ledd. I teorien bør det være et parforhold av en viss stabilitet, en felles husholdning, og et fast tilholdssted.

Peder og Kari har bodd sammen i flere år og har barn. Det faktum at de har et *fast tilholdssted* og det kan antas at det er en *felles husholdning* trekker i retning av at Peder og Kari levde i et "ekteskapsliknande forhold" på dødstidspunktet, jfr. al. § 28 a, første ledd.

Kari ønsket ikke lenger å leve med Peder, og kan tilsi at partene ikke selv anså seg som et *par* lenger. I teorien har det vært teoritisert om det er nok at kun den ene parten ikke vil fortsette samlivet, og at selv om en flytter ut på grunn av betegnningstid er det tilstrekkelig å anta at samboerskapet forstatt gjelder, men det må baseres på en vurdering sett i lys av bl.a. hvor lang tid samboerne har bodd fra hverandre.

Selv om Kari har sagt at hun ønsker å flytte ut, har det i realiteten ikke skjedd en utflytting. Det er ikke holdepunkter for å si om Kari trenger betegnningstid eller om de er enige om å avslutte sitt forhold. Det kan derfor antas at partene fortsatt anser seg som er *par*.

Det faktum at Kari og Peder også har barn og har bodd sammen i flere år kan tilsi at de har et sterkt følelsesmessig *parforhold* av en viss *stabilitet*, noe som trekker i retning av at de levde sammen i et "ekteskapslignende forhold" på dødstidspunktet, jfr. al. § 28 a, første ledd.

Etter en konkret vurdering kan det antas at Peder og Kari ansees for ha levd sammen i et "ekteskapslignende forhold" på dødstidspunktet, jfr. al. § 28 a.

Marte anfører at Peder ikke kan ha levd i et "sambuarskap" med Kari, da han var utro, jfr. al. § 28, a.

Loven stiller ikke opp et vilkår om at utroskap hindrer to personer fra å ha et "ekteskapslignende forhold", jfr. al. § 28 a, første ledd. Dette kan tolkes utfra en antitetisk forståelse av lovteksten.

I teorien er det diskutert om et "sambuarskap" fortsatt er gjeldenene, hvor den ene for en periode har flyttet ut for å trenge betegnningstid på grunn av utroskap. Når det er vurdert om fraflytting på grunn av utroskap fortsatt kan ansees som et "samboerskap", vil det kunne sies å fortsatt være et "samboerskap" når Kari og Peder forstatt bodde sammen på dødstidspunktet, jfr. al. § 28 a, første ledd.

Dersom Marte og Peder hadde et kjæreste lignende forhold, er heller ikke det et forhold som er opplistet i loven. Listen må antas å være uttømmende, og Martes anførsel fører ikke frem.

Det er klart at Kari var "sambuar" med Peder på dødstidspunktet, jfr. al. § 28 b, første ledd. Konklusjonen er at alle barna tar arv, og at Kari tar arv etter Peder.